

**Referat fra WS 13
Blikkenslagerarbeid
Drøbak og Follo Museum
22 oktober 2012.**

Drøbak, 14 november 2012

Skivetekking, kobber. Tårnhuset, Drøbak

Kobber- og blikkenslagerprodukter kan spores langt tilbake i historien. I Norge har man fra tiden rundt Kristi fødsel funnet kjeler, kar og øser av kobber i boplasser og graver. De viser at man til finere bruk brukte kobbergjenstander. Disse gjenstandene var sannsynligvis tilvirket utenfor Norge.

I Norge etablerte kobber- og blikkenslagere seg fra slutten av 1200-tallet, først som kjelesmeder, senere som kobbersmeder og kjelepinkere. Kobber- og blikkenslagerfaget var den gang et stort og vel ansett håndverk, og utøverne laget en rekke bruksgjenstander til husholdningene. I Europa fikk faget et skikkelig oppsving i middelalderen med framstilling av harnisker(rustninger). Fagets utøvere ble da også kalt harniskmakere.

Fra 1800-tallet utviklet faget seg i retning av å bli et bygghåndverksfag med tak- og beslagarbeid, takteking og pipebeslag. I dag er kobber- og blikkenslagerens arbeidsområde også utvidet til å omfatte fasadearbeider med måltaging, tilvirkning og montering av takrenner, beslag og platefasader. I tillegg er produksjon av ventilasjonskanaler og montering av ventilasjonsanlegg et viktig arbeidsområde i faget.

Blikkenslagerfaget er et fag som berører mange deler av huset. Vi ser slike arbeider ved helbeslåtte tak, piper, takgjennonføringer, takrenner og nedløp, fasader, vindusbeslag og etasjeskillere. Innvendig har vi faget i metallplater på gulv foran ovn og peis, røykrør og ventilasjonskanaler.

Denne gang holdt vi kveldskurs om faget i Drøbak. Kurslærer var kobber-og blikkenslagermester Lars Eriksen fra Oslo. Vi startet kvelden med befarings i Drøbaks gater. Vi

2 stk. Pipebeslag. Nederst med trapping av sidebeslag

Båndteking, Plastbelagt stål, Trafokiosk

Båndteking, Sink, Steinvillaen, Drøbak

fikk se mange eksempler på både godt og dårlig håndverk og arbeid av ny og gammel dato. Vi fikk forklart og vist viktige tekniske og estetiske detaljer i faget. Vi så på renner og nedløp fra forskjellige stilperioder og vi så på mange forskjellige pipebeslagløsninger. Heldekkede spir og tak så vi fire eksempler på, og det ene taket var bare noen år gammelt, mens andre var 50-60 år. Etter at mørket falt på trakk vi opp i bygningsvernseterret, hvor vi fortsatte med tema om materialbruk, verktøy og sammenføyninger.

De vanligste metallene som er i bruk i dag er sink, galvanisert jernplate (blikk), kobber, bly, aluminium, plastbelagte- og brennlakkerte jernplater. Kobber var dyrt og lite brukt her i området. Bruk av takrenner var ikke vanlig før et godt stykke ut på 1800-tallet. Taksteinen lå da ofte an på en profilert trelist på forbordet og vannet rant ned på bakken og sprutet opp på veggen. Ved lave grunnmurer skapte det fukt- og råteskader. Takrenner og nedløp ble ofte malt i samme farge som husveggen, mens pipebeslag og kil- og skottrenner sto umalt. Det aller meste av arbeidene var håndarbeid fram til ca1970. Fra ca1980 blir fabrikkproduserte renner og nedløp vanlig. I denne tiden kommer også plast- og plastbelagte renner. Arbeidene med pipebeslag og beslåtte takflater er fremdeles mye håndarbeid.

Tidligere var platene 1x2 meter og blikkenslageren lagde alle deler selv på verkstedet. Maskinene som ble brukt var også bare en meter brede. Det gjalt ved kapping, knekking og ved valsing av takrenner og nedløp. Mye arbeid ble utført inne i verkstedet i stille perioder vinterstid. Sink, blikk og kobber ble loddet i skjøtene. Det aller meste av arbeidet var håndarbeid. Snømåking kunne være en stor del av vinterarbeidet for blikkenslageren. Etter hvert kom platematerialer på rull som har bredde ca 67 cm. Da kan hele plater gå fra gesims til møne uten skjøter. Dette kalles båndteking og fremstår som mange 60 cm brede bånd på vegg-/takflaten. På mange moderne hus ser vi dette brukt. På eldre tak kan vi ofte se mindre plater med horisontale skjøter. Dette kalles 2 stk. Båndteking skivetekking. Felles for begge løsninger er at de har stående fals (ca 2 cm høye) som går parallelt med takfallet.

Skivetekking, Biologen, Drøbak

Sammenfalsingen kan være enkel og dobbel. Enkel fals kan brukes på bratte tak. Dobbelt fals er mer omstendelig og mer vanntatt. Etter 1980 ble en stor del av arbeidet monteringsarbeid.

Vi fikk også vite litt om galvanisk spenning som kan oppstå mellom forskjellige metaller. Konsekvensen blir at noen metaller kan bli "spist" opp. Sink er et typisk sårbart metall, som bevisst kan brukes som offermetall (på båter). Sink kan utmerket stå alene. Hvis det er kobbertekking øverst på et tak, kan takrenner og plater av sink på nedsiden forvitte og få hull. Dette er et problem man må være meget bevisst på!

SINTEF/Byggforsk har laget mange detaljblader om løsninger innen faget. Informasjon kan også fås hos VBL (Ventilasjons-og blikkenslagerbedriftenes Landsforbund).

Deltagere fra RRA: Piet Jensen, Adrian Holthe, Geir Smedsrud, Ole Christian Wold, Martin Haug Nilsen, Alexander Myrseth, Øyvind Botner, Helge Mørk og Thor-Egil Wiklem Jensen.

Per-Willy Færgestad
Prosjektleder RRA

Diverse eldre håndlagde nedløp

